

BÁC HỒ VỚI CÁN BỘ GIÁO DỤC

• Đặng Quốc Bảo^(*), Phạm Minh Giản^(**),
Tăng Thái Thụy Ngân Tâm^(**)

Tóm tắt

Sinh thời, Bác Hồ rất quan tâm đến giáo dục và đào tạo, Người luôn đề cao vị trí, vai trò của các thầy giáo, cô giáo trong việc nâng cao chất lượng giáo dục. Bài viết thông qua những lời dạy của Người, khuyên cán bộ giáo dục phải là người hiểu rõ môi trường giảng dạy, đối tượng học, luôn học tập nâng cao trình độ, phải là tấm gương sáng, phương pháp dạy phải dễ hiểu để truyền đạt cho người học dễ tiếp thu, dạy lý thuyết phải đi đôi với thực tiễn...

Từ khóa: Bác Hồ, cán bộ giáo dục, chất lượng giáo dục.

1. Đặt vấn đề

Bác Hồ được UNESCO tôn vinh là anh hùng giải phóng dân tộc, danh nhân văn hóa thế giới. Người cũng là nhà giáo dục vĩ đại của nhân dân Việt Nam và thời đại. Người để lại cho đời người làm công tác giáo dục một kho tàng vô giá tư tưởng giáo dục cách mạng nhân văn, bao quát nhiều lĩnh vực của sự nghiệp đào tạo lớp người mới cho dân tộc.

Bác Hồ không chỉ là nhà tư tưởng giáo dục, người còn là nhà quản lý... nhà sư phạm tài năng, mẫu mực trong sáng với một nhân cách cao đẹp, những cử chỉ giáo dục nhân đạo hết lòng vì người học, tinh thần “học không biết chán, dạy không biết mỏi” luôn luôn tạo nên những cảm xúc mạnh mẽ cho cán bộ giáo dục đang bước trên con đường “Đổi mới” của cuộc sống hiện nay.

2. Nội dung

2.1. Làm thầy thì phải hiểu trò

Năm 1941, Bác từ nước ngoài trở về trực tiếp chỉ đạo phong trào cách mạng mà “sở chỉ huy” là hang Pắc Bó (Cao Bằng). Một trong những công tác trước mắt của Đảng lúc bấy giờ là mở các lớp huấn luyện về chương trình, điều lệ của Hội Cứu quốc... cho cán bộ cốt cán là người địa phương và một số quần chúng trung kiên khác. Học viên đa phần là người dân tộc Nùng, không biết chữ Quốc ngữ, trình độ nhận thức thấp, mục tiêu của lớp huấn luyện là dạy văn hoá cho người học và thông qua đó tuyên truyền đường lối cách mạng.

Bác cho rằng trước hết phải dạy văn hóa. Người chỉ định các đồng chí Cao Hồng Lĩnh, Lê Quảng Ba, Bảo An vào tổ giáo viên xung kích. Đồng chí Cao Hồng Lĩnh được cử làm tổ trưởng, có nhiệm vụ lập ra kế hoạch dạy học. Bác tham gia là thành viên của tổ, trực tiếp giảng dạy một số buổi.

Thấy đồng chí lúc đầu còn lúng túng, Bác gợi ý phải suy nghĩ 5 điều sau: (1) Huấn luyện cho ai?; (2) Huấn luyện những gì?; (3) Huấn luyện trong bao lâu?; (4) Huấn luyện ở chỗ nào?; (5) Lấy gì ăn để mà huấn luyện?

Lúc đầu chưa có giấy bút, Bác gợi ý thầy cô giáo lấy than của que cứng làm bút, dùng mặt đá nhẵn, mặt vuông phẳng làm giấy. Trời rét quá thì đốt lửa cho ấm vừa để học, vừa có than để viết.

Bác quy định: tổ giáo viên, mỗi tuần cùng Bác hội ý một lần. Ai làm tốt, Bác khen, ai làm chưa tốt, Bác chỉ bảo uốn nắn. Bác trò chuyện với người học để biết kết quả dạy của giáo viên. Bác căn dặn: “Làm thầy thì phải hiểu trò, các chú lên lớp mà cứ thao thao bất tuyệt, chuyện trong nước và thế giới thì không ai hiểu cặn kẽ đâu. Ở đây già có trẻ có, ta phải tìm ra nội dung thích hợp, dạy cái gì cho thiết thực”.

Bác có cách kiểm tra độc đáo và thị phạm cho thành viên trong tổ giáo viên làm theo: Mỗi ngày kết thúc buổi học, Bác giao cho mỗi học viên phải học thuộc một đoạn thơ hoặc về địa lý hoặc về lịch sử. Vào buổi sáng hôm sau mọi người ngồi thành vòng tròn để cùng kiểm tra lẫn nhau dưới sự điều khiển của Bác. Bác cho một người xung phong đọc trước, rồi lần lượt theo ngón tay phải, ai cũng phải đọc nhiệm vụ của mình.

^(*) Học viện Quản lý giáo dục.

^(**) Trường Đại học Đồng Tháp.

Bác chằm kết quả với thang điểm: người đọc tốt lưu loát được đi máy bay, đọc khá được đi ô tô, trung bình đi xe đạp, yếu đi xe bò. Ai ở mức phải đi xe bò, Bác nhắc hôm sau phải cố gắng. Cách đánh giá của Bác không làm ai xấu hổ vì ai cũng được đi bằng một phương tiện nào đó. Mọi người phấn khởi, học có tiến bộ nhanh chóng [5, tr. 113].

2.2. Bức thư nhỏ gửi học trò *Báo Tập viết*

Tháng 3/1946, một số học trò trung học phổ thông Nam Định có sáng kiến ra *Báo Tập viết*. Họ giúp nhau viết, đọc các bài báo từ lòng nhận thức về chế độ mới bằng chữ Việt, thay vì chữ Pháp mà họ thông thạo. Đúng dịp đó, Bác có chuyến công tác về Nam Định. Nhóm học sinh này mạnh dạn gửi tặng Bác sản phẩm của mình.

Mặc dù Bác rất bận việc. Song về đến Hà Nội, Bác vẫn đọc kỹ *Báo Tập viết*. Người có thư trả lời:

“Thân gửi các cháu *Tập Viết*

Bác có mấy lời khuyên các cháu:

Ý tứ nên rõ ràng,

Lời lẽ nên phổ thông,

Câu chữ nên ngắn gọn,

Chúc các cháu thành công.

Hồ Chí Minh”.

Nhóm học sinh nhận thư của Bác rất xúc động. Họ hiểu Bác vừa khen, vừa nêu yêu cầu phải phấn đấu nhiều hơn nữa trong việc diễn đạt chữ Việt ở nhà trường chế độ mới.

Các thành viên của nhóm: Lê Quý An (Nguyên Thứ trưởng Bộ Khoa học công nghệ và Môi trường), Vũ Văn Tảo (nguyên Vụ trưởng, Trợ lý Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)... bức thư vô giá trên con đường tham gia vào cuộc kháng chiến chống Pháp và họ đã trao lại cho cơ quan có trách nhiệm [5, tr. 122].

2.3. Học suốt đời

Tháng 5/1946, đồng chí Nguyễn Thị Định, một thành viên trong ban lãnh đạo cách mạng chiến trường Nam Bộ, được cử ra Hà Nội gặp Trung ương và Bác Hồ. Trước khi về lại Nam Bộ kháng chiến, Bác khuyên đồng chí Nguyễn Thị Định:

“Cô về tiếp tục kháng chiến với bà con. Người

cách mạng phải học suốt đời, học lý luận, học quân chúng, học thực tế.

Người không học thì như đi ban đêm, không có đèn, không có gậy dễ vấp té, có phải thế không?”

“Học suốt đời” đang là thông điệp UNESCO kêu gọi toàn thế giới khi bước vào thiên niên kỷ mới đã được Hồ Chí Minh nói từ năm 1946.

2.4. Xây dựng gia đình học hiệu

Trong bài nói chuyện với đồng bào Thanh Hoá ngày 20/2/1947, đúng thời điểm cuộc kháng chiến chống Pháp bước vào giai đoạn gian khổ, Chủ tịch Hồ Chí Minh góp ý giúp Thanh Hoá trở thành một tỉnh kiểu mẫu về mọi mặt từ chính trị, kinh tế, quân sự, văn hoá. Trong đó, về văn hoá, Bác đã giao cho hai cán bộ giáo dục: cụ Lê Thuớc, Đặng Thai Mai nhiệm vụ xây dựng các gia đình học hiệu tại tỉnh này.

“Chính phủ giao cho cụ Lê Thuớc và anh Đặng Thai Mai tổ chức một Ban Văn hóa (mời thêm những nhà trí thức danh vọng).

Trách nhiệm của Ban văn hóa: Làm sao cho đến tháng 6 năm 1947, số người mù chữ phải bớt 50%. Chính phủ phụ cấp một khoản tiền 100.000 đồng làm kinh phí do cụ Lê Thuớc giữ. Ban Văn hóa phải tìm những cách không cần tốn tiền mà học được, như “gia đình học hiệu”, “tiểu giáo viên”, cả làng chung gạo nuôi một thầy giáo... Không có giấy thì viết vào cát, không có bút thì dùng kẽ tre... không thiếu gì cách học mà không tốn tiền” [1, tr. 83].

Gia đình học hiệu (learning family) ngày nay là một thiết chế quan trọng được UNESCO quảng bá đến mọi nước khi kiến tạo xã hội học tập.

2.5. Dạy như các chú chỉ tạo ra bò sách, hòm sách

Tháng 5/1945, luật sư Vũ Đình Hòe được Bác Hồ giao nhiệm vụ Bộ trưởng Bộ Giáo dục, ông kể lại chuyện sau:

“Một chuyện vui là mấy chục năm sau (khoảng năm 1966, BT), Bộ trưởng Nguyễn Văn Huyền gặp tôi mà khoe rằng “mình vừa được ông cụ (4-BT) phết cho một roi điêng người”.

Dạy học như các chú thi chỉ tạo ra những cái hòm sách, những cái bồ sách. Giọng cụ đùa vui nhưng thật ra là một đòn đau nhớ đời. Bọn mình tình ra đang cố gắng sửa chữa sai lầm. Tôi bắt tay anh và nói “Có, tôi có thấy và thấy tiến bộ nhiều đấy” [4, tr. 268].

Quan điểm của Bác Hồ: “Học” phải đi với “Hành”. Người từng chỉ ra: “Một người học xong đại học, có thể gọi là tri thức. Nhưng y không biết cày ruộng, không biết làm nông, không biết đánh giặc, không biết làm nhiều việc khác. Nói tóm lại: công việc thực tế y không biết gì cả. Thế là y chỉ có tri thức một nửa. Tri thức của y là tri thức đọc sách, chưa phải là tri thức tìm tòi. Y muốn trở thành người tri thức hoàn toàn thì phải đem tri thức đó áp dụng vào thực tế” [1, tr. 235].

Bác đưa ra nhận xét: “Lao động chân tay, cũng phải có văn hóa nên người lao động trí óc cũng phải làm được lao động chân tay. Nếu lao động trí óc không làm được lao động chân tay và lao động chân tay không có trí óc thì đó là người lao động bán thân bất toại” [Bác nói tại Đại hội sinh viên Việt Nam lần thứ hai 7/5/1958].

2.6. Những thầy giáo này không tiêu biểu cho “**Sư hình**” mà họ đã “**Sinh hư**”

Tháng 7/1963, biết một số thầy giáo ở trường cấp 2 Võ Đại Thanh, Võ Liên Châu (trước thuộc tỉnh Hà Đông, nay thuộc về Hà Nội), người thiếu gương mẫu trong sinh hoạt và giảng dạy.

Bác viết bài báo có nhan đề “**Sư hình**” đăng kì Báo Nhân dân số 3390. Trong bài báo, Bác Hồ tỏ lời khen ngợi những việc làm tốt đẹp của đại đa số giáo viên và phê bình một số việc làm thiếu gương mẫu, thiếu đạo đức của một số thầy giáo hai trường nói trên. Bác kết luận ở bài báo này “**Những thầy giáo này không tiêu biểu cho “Sư hình” mà họ đã “Sinh hư”**” [2, tr. 434].

2.7. Vận trù cũng là tham mưu

Ngày 30/7/1969, tiếp nhà toán học Hoàng Tụy đến báo cáo “Dự án vận trù môn học” góp phần hóa giải tình trạng chen chúc tại các cửa hàng. Người khuyên ông Hoàng Tụy tìm cách diễn đạt “**Vận trù học**” cho dễ hiểu hơn tại Việt Nam.

Người cho biết Trương Lương (chiến lược gia của Hán Cao Tổ Lưu Bang) đã nói câu:

“**Vận trù ư duy ác chi trung
Quyết thắng ư thiên lý chi ngoại**”.

Dịch nghĩa: **Ngồi trong màn trướng biết vận trù để chiến thắng ngoài ngàn dặm.**

Bác nói thêm “**Vận trù cũng là tham mưu.** Bộ đội ta có nhiều người không học tính toán được nhiều mà là vận trù cũng khá là nhờ cái này. Rồi người chỉ vào tim mình” [3, tr. 385].

Cử chỉ của Bác có hàm ý nhắc ông Hoàng Tụy, con người cần có nhiều thông minh cảm xúc (EQ), một nhân tố rất quan trọng của người cán bộ quản lý”.

Đại thi hào Nguyễn Du có câu thơ: “**Chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài**” (câu 3252)

Tâm = 3 Tài hay EQ = 3IQ

(EQ: emotional quotient, IQ: intelligental quotient)

“**Vận trù**” từng được Bác nói đến trong bài thơ “**Học đánh cờ**”

Tù túng đem cờ học đánh chơi,
Thiên binh vạn mã đuổi nhau hoài;
Tấn công, thoái thủ nên thần tốc,
Chân lẹ, tài cao ắt thắng người.

Phải nhìn cho rộng suy cho kỹ,
Kiên quyết, không ngừng thể tấn công;
Lạc nước, hai xe đành bỏ phí,
Gặp thời, một tốt cũng thành công.

Vốn trước hai bên ngang thế lực,
Mà sau thắng lợi một bên giành;
Tấn công, phòng thủ không sơ hở,
Đại tướng anh hùng mới xứng danh.

(Văn Trục - Văn Phụng dịch)

3. Kết luận

Trong thời kỳ hội nhập hiện nay, chất lượng giáo dục đang được Đảng, Nhà nước và cả xã hội quan tâm. Trước những vấn đề được đặt ra giúp nâng cao chất lượng giáo dục, chúng ta suy nghĩ

lại những lời Bác dạy đối với người cán bộ giáo dục trong thời kỳ trước vẫn còn mang giá trị thực tiễn. Người cán bộ giáo dục có vị trí và vai trò vô cùng quan trọng nâng cao chất lượng giáo dục, họ phải là những người có chuyên môn giỏi, đạo đức

tốt, nắm bắt kịp thời yếu tố thời đại, môi trường học tập, đối tượng học tập đưa ra phương pháp giảng dạy, quản lý thích hợp. Như lời Bác đã nói “Nhiệm vụ của cô giáo, thầy giáo là rất quan trọng và rất vẻ vang”./.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Hồ Chí Minh, *Toàn Tập*, tập 5, NXB Chính trị quốc gia, 2011.
- [2]. Hồ Chí Minh, *Biên niên tiểu sử*, tập 8, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005.
- [3]. Hồ Chí Minh, *Biên niên tiểu sử*, tập 10, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005.
- [4]. Phạm Minh Hạc, Đặng Quốc Bảo và các tác giả khác (2016), *Bác Hồ với giáo dục - đào tạo và tâm nguyện của nhà giáo đối với Bác Hồ*, NXB Chính trị quốc gia - Sự thật.
- [5]. Hội Cựu giáo chức Việt Nam (2011), *Phát triển sự nghiệp giáo dục dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh*, NXB Chính trị quốc gia - Sự thật.

UNCLE HO WITH EDUCATIONAL STAFFS

Summary

While still alive, Uncle Ho was very interested in education and training. He always highlighted teachers' position and role in improving education quality. On his instructions, this paper recommends that education staffs should understand the teaching environment, subjects, continually study for improvement, be a good example, have good teaching methods for learners' decent acquisition, and teach theories accompanied with realities.

Keywords: Educational Staff, quality education, Uncel Ho.

Ngày nhận bài: 27/9/2017; Ngày nhận lại: 15/12/2017; Ngày nhận đăng: 28/2/2018.